

de mos

Jaargang 39
Juni 2023

ISSN 0169-1473

Een uitgave van het
Nederlands
Interdisciplinair
Demografisch
Instituut

Bulletin
over
Bevolking
en
Samenleving

6

nidi

inhoud

- 1 Later een eerste kind door slechtere economische omstandigheden?
- 4 Uit het oog, uit het hart?
- 5 Wereldwijde afname van sterfte rond geboorte stagneert
- 7 Willen vrouwen nog wel een kind op deze wereld zetten?
- 8 Opleidingssegregatie in Nederland gedaald

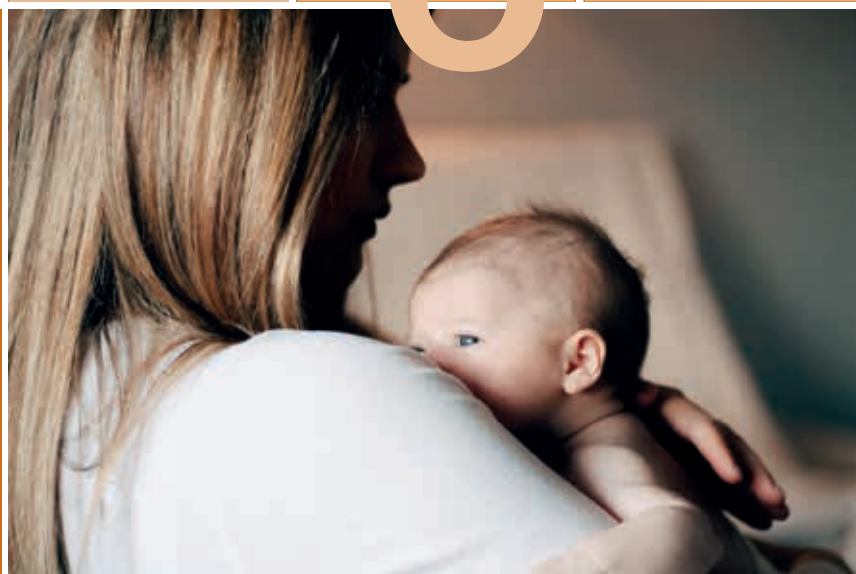

Foto: Hollie Santos / Unsplash

Later een eerste kind door slechtere economische omstandigheden?

DANIËL VAN WIJK

Nederlanders krijgen op steeds latere leeftijd een eerste kind. Vrouwen waren in 1991 gemiddeld nog 27,8 jaar oud op het moment dat ze voor het eerst moeder werden. In 2021 was dat gestegen tot 30,3 jaar. Ook mannen zijn steeds ouder op het moment dat ze voor het eerst vader worden. Komt dit vooral door een zwakke economische positie van de ouders in spe?

Om dit uitstelgedrag, dat overigens niet alleen in ons land voorkomt (zie tabel pagina 2), te verklaren, wordt vaak gewezen op de slechte economische positie van jongvolwassenen. De economische crisis van 2008/2009, de flexibilisering van de arbeidsmarkt, de stagnatie van de inkomens, de oplopende studieschulden, de krappe huizenmarkt, de coronacrisis en – recentelijk – de hoge inflatie hebben de economische positie van jonge mensen onder druk gezet. De slechte economische omstandigheden zorgen er vervolgens voor dat jongvolwassenen ervoor kiezen om het krijgen van een eerste kind uit te stellen, verwachten demografen. Maar is het inderdaad zo dat vrouwen en mannen in een slechtere economische positie het krijgen van kinderen uitstellen?

Vaak wordt verwacht dat een stabiele baan en een hoog inkomen de financiële hulpbronnen en de economische zekerheid bieden die mensen willen hebben voordat ze aan kinderen beginnen. Ook kan een gunstige economische positie helpen bij het vervullen van andere voorwaarden voor het ouderschap, zoals het vinden van een partner en een geschikte woning. Tegelijkertijd kan een goede economische positie een barrière vormen bij het krijgen van kinderen, bijvoorbeeld doordat mensen met een goede baan er meer op achteruit gaan als ze stoppen met werken of minder gaan werken om voor een kind te zorgen. Dit laatste lijkt vooral te spelen bij vrouwen.

Gemiddelde leeftijd waarop vrouwen een eerste kind krijgen, naar land en jaar

	1991	2006	2021
België	26,4*	27,7	29,5
Denemarken	26,6	28,4	30,0
Duitsland	26,9**	29,7	30,1
Finland	26,6	28,0	29,8
Frankrijk	26,0*	28,6	29,1
Hongarije	23,2	26,9	28,6
Japan	27,2	28,7	30,5
Nederland	27,8	29,0	30,3
Oostenrijk	25,0	27,5	29,9
Polen	23,3	25,9	28,1
Spanje	27,2	29,4	31,6
Tsjechië	22,4	27,0	28,8
Verenigde Staten	24,3	25,7	27,7
Zweden	26,5	28,8	29,8

Noten: * 1990; ** West-Duitsland 1990.

Bron: Human Fertility Database en UN ECE.

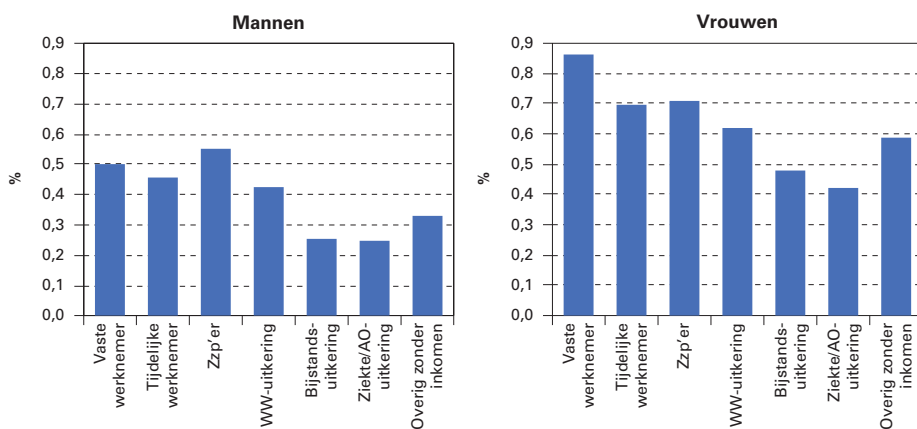
Arbeidsmarktpositie

Vrouwen met een vast arbeidscontract hebben de grootste kans om moeder te worden blijkt uit figuur 1. Deze figuur laat zien wie van de personen in het onderzoek de grootste kans had om een eerste kind te krijgen gegeven hun arbeidsmarktpositie negen maanden daarvoor (zie kader). Bij mannen is de kans om een eerste kind te krijgen

het grootst onder zzp'ers, daarna volgen mannen met een vaste baan. Het hebben van een tijdelijk in plaats van een vast contract verlaagt de kans op een eerste kind met zo'n 8 procent bij mannen en met zo'n 20 procent bij vrouwen. Het lijkt er dus op dat vooral bij vrouwen het hebben van een tijdelijk contract samenhangt met uitstel van het krijgen van een eerste kind.

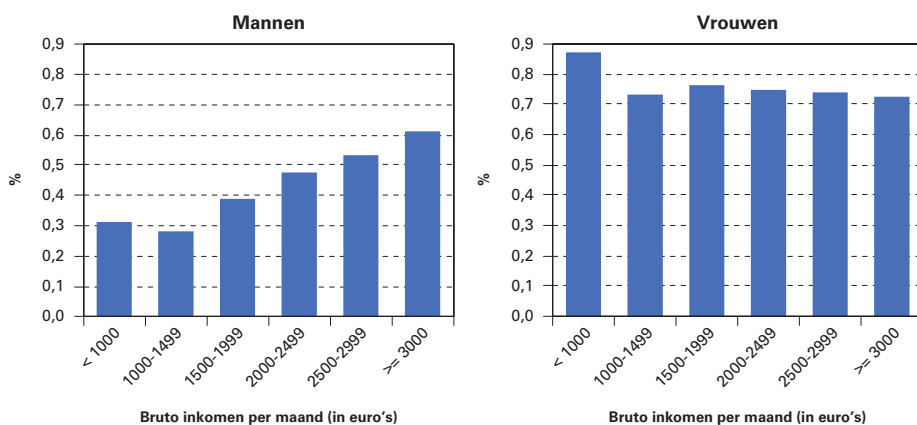
De kleinste kans om vader of moeder te worden vinden we onder mannen en vrouwen die niet werken. Maar binnen de groep niet-werkenden bestaan grote verschillen, die samenhangen met het type uitkering dat mensen ontvangen. Mannen en vrouwen met een WW-uitkering krijgen maar iets minder vaak een kind dan mannen en vrouwen met een tijdelijk contract. Het ontvangen van een bijstandsuitkering of een ziekte- of arbeidsongeschiktheidsuitkering hangt daarentegen samen met een sterke afname van de kans om moeder of vader te worden. De maandelijkse kans dat ontvangers van een bijstandsuitkering of een ziekte- of arbeidsongeschiktheidsuitkering een eerste kind krijgen bedraagt bij zowel mannen als vrouwen ongeveer de helft van de kans onder vaste werknemers. Het lijkt er dan ook op dat het ook bij de niet-werkenden vooral de mannen en vrouwen in de minst gunstige economische positie zijn die het krijgen van kinderen uitstellen.

Figuur 1. Kans dat jongvolwassenen een eerste kind hebben gekregen gegeven hun arbeidsmarktpositie negen maanden eerder

Bron: Stelsel van Sociaal-statistische Bestanden, CBS; Van Wijk et al. (2022).

Figuur 2. Kans dat jongvolwassenen een eerste kind hebben gekregen gegeven hun inkomen negen maanden eerder

Noot: Bruto inkomen per maand gecorrigeerd voor inflatie naar prijsniveau in 2006.

Bron: Stelsel van Sociaal-statistische Bestanden, CBS; Van Wijk et al. (2022).

De rol van inkomen

Niet alleen de werksituatie speelt een rol in de beslissing om een kind te krijgen, ook de hoogte van het inkomen doet ertoe. Mannen met een hoog inkomen hebben een grotere kans om vader te worden dan mannen met een laag inkomen (zie figuur 2). Bij inkomens boven de 1500 euro per maand stijgt de kans dat mannen een eerste kind krijgen min of meer gelijkmatig met hun inkomen. Dit effect is vrij groot: mannen met een inkomen van meer dan 3000 euro per maand krijgen negen maanden later meer dan twee keer zo vaak een kind als mannen met een inkomen van tussen de 1000 en 1500 euro.

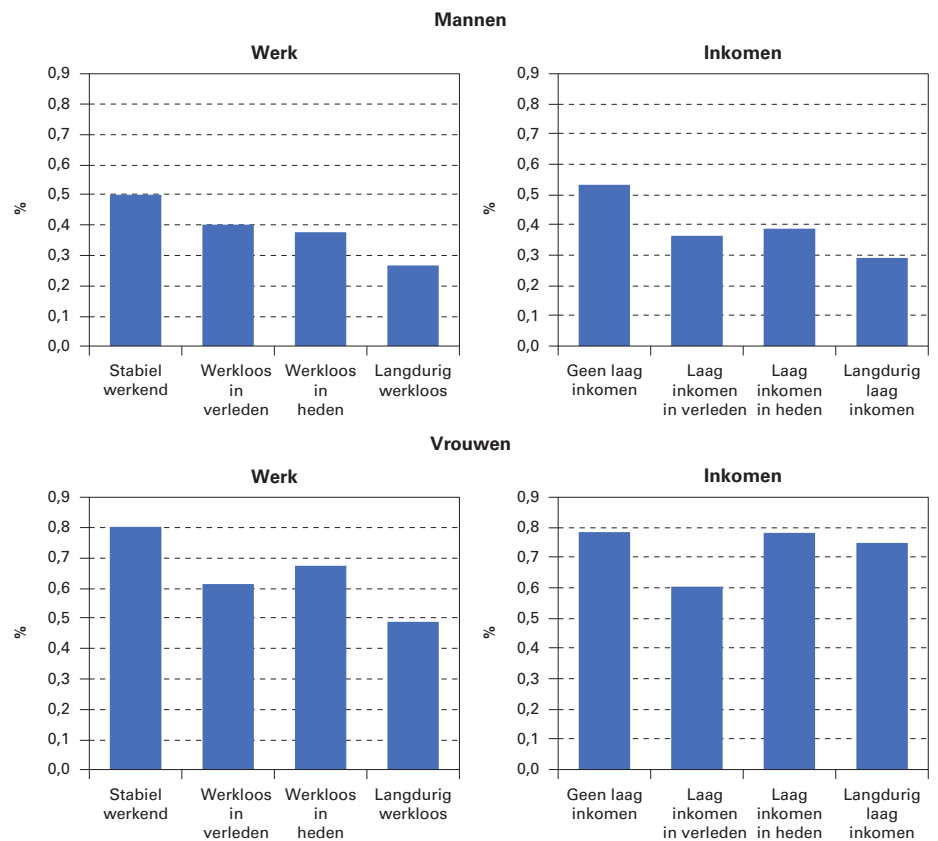
Bij vrouwen zien we een minder duidelijke relatie tussen het inkomen en de kans op een eerste kind. Vrouwen met een inkomen van onder de 1000 euro per maand hebben de grootste kans om moeder te worden, wat aangeeft dat een hoger inkomen bij vrouwen mogelijk een barrière vormt bij het krijgen van kinderen. Wellicht kan dit worden verklaard doordat het in Nederland nog steeds gebruikelijk is voor vrouwen om part-time te gaan werken zodra ze moeder worden. Dit betekent namelijk dat vrouwen met een midden- of hoog inkomen meer inkomen zullen moeten inleveren wanneer ze een eerste kind krijgen dan vrouwen met een laag inkomen. Tegelijkertijd zijn de inkomenseffecten bij vrouwen een stuk kleiner dan bij mannen en zijn er weinig verschillen tussen vrouwen in de inkomensgroepen boven de 1000 euro per maand.

Langtermijneffecten

Tot nu toe zijn alleen de effecten van de huidige arbeidsmarkt- en inkomenspositie op het krijgen van een eerste kind besproken. Het lijkt echter

waarschijnlijk dat ook de arbeidsmarkt- en inkomenservaringen van mensen in het verleden van invloed zijn op de beslissing om vader of moeder te worden. Om dit te onderzoeken, is gekeken of personen sinds ze hun opleiding verlieten voor langere periodes (in totaal meer dan 20 procent van de tijd) werkloos zijn geweest. Daarnaast is gemeten of zij sinds het verlaten van hun opleiding een inkomen hadden van gemiddeld minder dan 1500 euro per maand. Figuur 3 toont de resultaten van deze analyses, waarbij personen gegroepeerd zijn op basis van de combinatie van hun huidige positie en hun ervaringen in het verleden. De resultaten laten zien dat mannen en vrouwen die in het verleden werkloos zijn geweest of een laag inkomen hadden, ook in het heden een kleinere kans hebben om een eerste kind te krijgen. Dit is zowel het geval voor personen die inmiddels een betere economische positie hebben bereikt als voor personen die nog steeds werkloos zijn of een laag inkomen hebben. Dit bevestigt het idee dat de beslissing om een kind te krijgen de uitkomst is van een proces dat zich over een langere periode van de levensloop afspeelt. Een gunstige economische situatie helpt daarin bij het opbouwen van financiële middelen en bij het vervullen van andere voorwaarden voor het krijgen van een kind, zoals een stabiele partnerrelatie en een geschikte woning. Ook het inkomen dat vrouwen in het verleden verdienden helpt hierbij en vormt – anders dan bij het huidige inkomen – geen obstakel om moeder te worden.

Figuur 3. Kans dat jongvolwassenen een eerste kind hebben gekregen gegeven hun werk- en inkomens-trajecten tot negen maanden daarvoor

Bron: Stelsel van Sociaal-statistische Bestanden, CBS; Van Wijk et al. (2022).

Regel en uitzondering

In Nederland bestaat een sterke samenhang tussen het hebben van een gunstige economische positie en de geboorte van een eerste kind. Allereerst willen zowel mannen als vrouwen een baan hebben – het liefst met een vast contract – voordat ze een eerste kind krijgen. Daarnaast moet er voldoende inkomen beschikbaar zijn. Personen die niet aan deze voorwaarden voldoen, stellen het ouderschap uit. Dit is niet alleen zo voor personen die zich nu in een ongunstige economische positie bevinden, maar ook voor mannen en vrouwen met ervaringen met werkloosheid en lage inkomens in het verleden. De slechte economische positie van sommige jongvolwassenen kan daarmee ook in de toekomst bijdragen aan een verdere stijging van de leeftijd waarop mannen en vrouwen aan kinderen beginnen. De gevonden relaties zijn vrij sterk, wat aangeeft dat de ongunstige economische situatie van jongvolwassenen inderdaad een belangrijke verklaring vormt voor het uitstel van ouderschap. Toekomstig onderzoek moet laten zien of dit uitstel uiteindelijk ook tot afstel – en daarmee een hogere mate van kinderloosheid – leidt.

Er is echter één uitzondering op de algemene bevinding dat een gunstige economische positie samengaat met een grotere kans om een eerste kind te krijgen. Vrouwen met een laag inkomen blijken op de korte termijn namelijk wat vaker moeder te worden dan vrouwen met een midden- of hoog inkomen. De Nederlandse resultaten wijken hierin af van recente bevindingen in Scandinavische landen, waar vrouwen met hogere inkomens juist vaker een eerste kind krijgen.

Mogelijk spelen de Nederlandse gewoonte dat vrouwen parttime gaan werken zodra ze moeder worden en de minder goede kinderopvangvoorzieningen hier een rol: moeilijkheden in het combineren van fulltime werk met het moederschap zorgen er dan voor dat vrouwen met hogere inkomens het krijgen van kinderen uitstellen. Het is wel de vraag hoe dit de komende jaren verandert. De toenemende arbeidsduur van vrouwen en de plannen van het kabinet om de kinderopvang betaalbaarder te maken kunnen potentieel een deel van de obstakels wegnemen voor vrouwen met hoge inkomens om moeder te worden.

Daniël van Wijk, NIDI-KNAW/Rijksuniversiteit Groningen, e-mail: wijk@nidi.nl

LITERATUUR:

- Chkalova, K. en R. van Gaalen (2017), Flexibele arbeid en de gevolgen voor relatie- en gezinsvorming: Eindrapportage. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Loozen, S. en R. Kloosterman (2019), Opvattingen over de timing van het ouderschap. *Statistische Trends*.
- Miettinen, A. en M. Jalovaara (2020), Unemployment delays first birth but not for all. Life stage and educational differences in the effects of employment uncertainty on first births. *Advances in Life Course Research*, 43, 100320.
- Wijk, D. van en K. Chkalova (2020), Minder geboorten door studie en flexwerk? *Statistische Trends*.
- Wijk, D. van, H. de Valk en A. Liefbroer (2022), Economic precariousness and the transition to parenthood: A dynamic and multidimensional approach. *European Journal of Population*, 38 (3), pp. 457-483.

DATA

Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van registerdata uit het Stelsel van Sociaal-statistische Bestanden van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) over de gehele bevolking van Nederland. Uit deze data zijn alle personen geselecteerd die op 1 januari 2006 tussen de 15 en 30 jaar oud waren en die in de loop van 2006 definitief hun opleiding verlieten of afrondden. Deze personen zijn vervolgens gevolgd tot en met 2018. Alle resultaten in dit artikel zijn gebaseerd op zogenoemde event history modellen, die per maand de kans om negen maanden later een eerste kind te krijgen berekenen onder alle personen in de populatie die nog geen eerste kind hebben gekregen. Hierbij is gecontroleerd voor verschillen in leeftijd, opleidingsniveau, migratieachtergrond en de tijd sinds de start van de observatieperiode. De effecten van de arbeidsmarkt- en inkomenspositie zijn geschat in hetzelfde model. Er is gekeken naar het bruto-inkomen gecorrigeerd voor inflatie: de waarden in het artikel zijn omgerekend naar het prijsniveau in 2006. Zie Van Wijk et al. (2022) voor een uitgebreidere beschrijving.

Op latere leeftijd naar het buitenland verhuizen biedt tal van voordelen, zoals vaker zonnig weer of minder drukte. Een vaak gehoord nadeel van pensioenmigratie is het achterlaten van familie in Nederland. Hoe verhoudt zich de ouder-kindrelatie van pensioenmigranten tot die van gepensioneerden in Nederland?

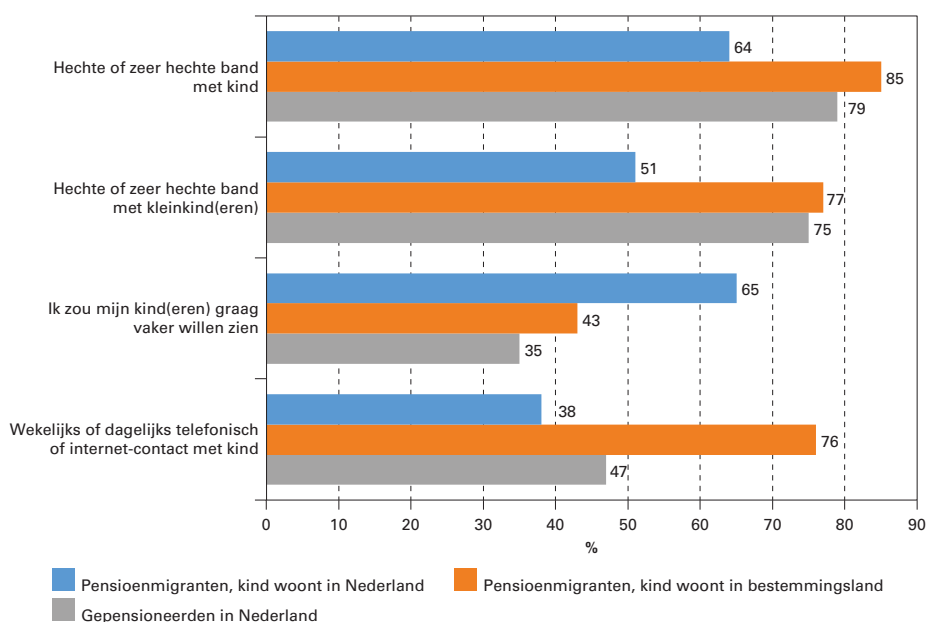
Nederland telt zo'n 24 duizend mensen die rond het einde van hun loopbaan naar het buitenland zijn verhuisd om daar hun pensioentijd door te brengen. Alhoewel sommige pensioenmigranten zich vestigen bij eerder geëmigreerde familieleden, gaat het veelal om mensen die hun (volwassen) kinderen achterlaten in Nederland. Dit terwijl de pensioenfase gekenmerkt wordt door meer uitwisseling van support tussen ouders en kinderen. Een verhuizing naar het buitenland, zoals bij pensioenmigratie, verhoogt de kosten, tijd en moeite van het onderhouden van familiebanden in Nederland.

In 2021 deed het NIDI onderzoek onder ruim zesduizend 65-plussers die rondom hun pensionering migreerden naar het buitenland. Om te onderzoeken of de geografische afstand een belemmering vormt voor het onderhouden van een goede relatie met kinderen focussen we op de ruim 4000 pensioenmigranten met kinderen. Deze groep wordt vergeleken met zo'n 1100 mensen met kinderen die 'gewoon' in Nederland gepensioneerd, de niet-migranten. Respondenten werd gevraagd naar de relatie met het kind dat als eerste jarig is. Bij 73 procent van deze pensioenmigranten woonde dit kind in Nederland en bij 16 procent in hetzelfde bestemmingsland. De 11 procent waarvan het kind in een ander buitenland woonde is buiten beschouwing gelaten.

Bij de niet-migranten woonde 95 procent van de eerst jarige kinderen in Nederland en werd de overige 5 procent buiten beschouwing gelaten. Het onderstaande beeld gaat dus over de relatie met een specifiek kind en niet over de kinderen in het algemeen.

Benedenstaande figuur toont vier aspecten van de ouder-kindrelatie voor pensioenmigranten met een kind in Nederland, pensioenmigranten met een kind in het bestemmingsland en niet-migranten met een kind in Nederland. De meesten beschouwen de relatie met hun kind als hecht. Dit geldt in mindere mate voor de pensioenmigranten met het kind in Nederland van wie 64 procent een hechte band heeft, terwijl dit voor gepensioneerden in Nederland 79 procent is en voor pensioenmigranten met het kind in het bestemmingsland zelfs 85 procent. De verschillen tussen de pensioenmigranten met een kind in Nederland en de andere twee groepen zijn nog groter voor een hechte band met de kleinkinderen: namelijk 51 procent tegenover 75 procent voor niet-migranten en 77 procent voor pensioenmigranten met het kind in het bestemmingsland. Dit duidt erop dat het lastiger is om te investeren in een goede relatie met een kleinkind op een grotere afstand dan wanneer men in hetzelfde land woont, zeker als de kleinkinderen pas werden geboren na het vertrek naar het buitenland.

De ouder-kindrelatie van pensioenmigranten uit Nederland en gepensioneerden in Nederland

Noot: Respondenten werd gevraagd naar de relatie met het kind dat als eerste jarig is. De vraag over de hechtheid met de kleinkinderen heeft betrekking op de kinderen van het kind waarnaar is gevraagd. De antwoordmogelijkheden voor de hechtheid met (klein)kinderen liepen van (1) helemaal niet hecht tot (5) heel hecht, voor digitaal contact van (1) nooit tot (5) dagelijks en de gewenste hoeveelheid contact van (1) zeer oneens tot (5) zeer eens. De figuur combineert voor elke vraag antwoordmogelijkheden (4) en (5). Gepensioneerden in Nederland met kinderen in het buitenland zijn buiten beschouwing gelaten vanwege het kleine aantal respondenten (N < 60).

Bron: NIDI, Onderzoek internationale pensioenmigratie (2021).

Hoewel banden met achterblijvende kinderen meestal hecht zijn, zien pensioenmigranten en kinderen die niet in hetzelfde land wonen elkaar een stuk minder vaak in het echt dan gepensioneerden die wel in hetzelfde land wonen. Waar we het in Nederland hebben over keren per week of maand, gaat het bij pensioenmigranten met het kind in Nederland eerder om een paar keer per jaar. Uiteindelijk wordt door veel van deze pensioenmigranten een tekort aan contact ervaren. Uit de vraag of men het kind vaker zou willen zien blijkt dat pensioenmigranten met een kind in Nederland een stuk vaker meer face-to-face contact zouden willen dan niet-migranten en de andere pensioenmigranten (65% tegenover 35% en 43% respectievelijk). Het gebrek aan face-to-face contact zou gecompenseerd kunnen worden door meer digitaal contact. Ook de hoeveelheid contact via telefoon of internet is echter het minst onder pensioenmigranten met kinderen in Nederland (38%). Bij pensioenmigranten met kinderen in het bestemmingsland is dit aantal juist opvallend hoog (76%) en ook veel hoger dan bij niet-migranten (47%).

Pensioenmigratie hangt samen met grote veranderingen in de vorm en hoeveelheid contact tus-

sen ouders en kinderen in Nederland. Hoewel internet het contact op afstand steeds makkelijker maakt, lijkt het niet altijd genoeg om de (emotionele) afstand te overbruggen. Hierbij moet worden opgemerkt dat we niet weten of de band met kinderen voorafgaand aan de migratie al minder hecht was of dat de migratie hieraan heeft bijgedragen. Enerzijds duiden de bevindingen op minder goede banden en minder betrokkenheid. Anderzijds blijkt uit het feit dat men elkaar wel vaker zou willen zien dat in sommige gevallen het afgenomen contact de prijs is die men betaalt voor een ander leven. Dat een aanzienlijk deel van de pensioenmigranten in hetzelfde bestemmingsland woont als hun kind en zeer hechte

banden heeft laat zien dat er grote verscheidenheid bestaat in hoe ouders en kinderen hun relatie vormgeven op latere leeftijd.

Juul Spaan, NIDI-KNAW/Rijksuniversiteit Groningen, e-mail: spaan@nidi.nl

LITERATUUR:

- Henkens, K., M. Kalmijn, H.P. van Dalen, E.B. Savaş, en J. Spaan (2022), *A Survey of Dutch Retirement Migrants Abroad: Codebook version 1.0*, Den Haag: NIDI-KNAW/Rijksuniversiteit Groningen.
- Het onderzoek internationale pensioenmigratie (2022), *Demos: bulletin over bevolking en samenleving* 38 (5): 8.

Wereldwijde afname van sterfte rond geboorte stagneert

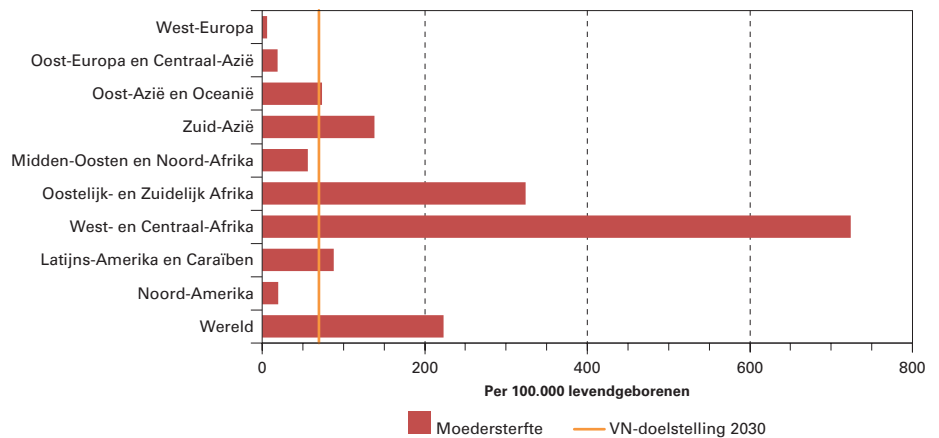
PETER EKAMPER

Volgens een recent rapport van de World Health Organization (WHO) is de vooruitgang bij het terugdringen van sterfte onder zwangere vrouwen, moeders en baby's de afgelopen acht jaar gestagneerd. Dit als gevolg van afgenomen investeringen in de gezondheidszorg rond moederschap en pasgeborenen.

In 2014 werd tijdens de 67ste Wereldgezondheidsvergadering van de WHO in Genève de resolutie *Every newborn: an action plan to end preventable deaths* (ENAP) aangenomen: een stappenplan om een einde te maken aan vermijdbare sterfte onder pasgeborenen en doodgeboorte, dat ook bijdraagt aan een vermindering van moedersterfte en morbiditeit. Dit resulteerde in een aantal door de Verenigde Naties (VN) bekrachtigde doelstellingen voor het jaar 2030, namelijk het terugdringen van de moedersterfte tot minder dan 70 sterfgevallen per 100.000 levendgeborenen, de neonatale sterfte tot 12 of minder sterfgevallen per 1000 levendgeborenen en de doodgeboorte tot 12 of minder doodgeborenen per 1000 levend- en doodgeborenen.

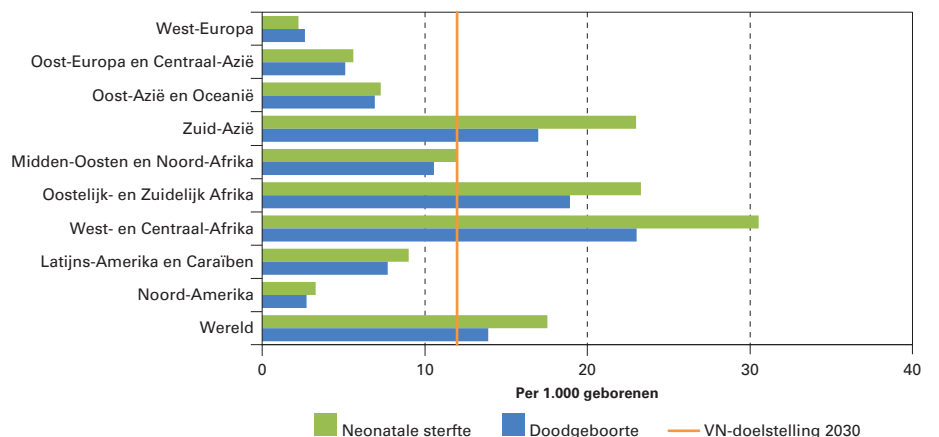
Jaarlijks zijn er nu naar schatting wereldwijd meer dan 4,5 miljoen sterfgevallen van vrouwen en baby's tijdens de zwangerschap, bevalling of de eerste weken na de geboorte. Dit zijn ongeveer 290 duizend zwangere vrouwen en moeders, 1,9 miljoen doodgeborenen kinderen (baby's die na 28 weken zwangerschap overlijden) en 2,3 miljoen pasgeborenen in de eerste 28 dagen na geboorte. Dit betekent wereldwijd een moedersterfte van ongeveer 223 per 100.000 levendgeborenen, een neonatale sterfte van 18 per 1000 levendgeborenen en een doodgeboortecijfer van 14 doodgeborenen per 1000 geboorten, waarden die nog ruim boven de VN-doelstellingen liggen. Regionaal zijn de verschillen bovendien groot (zie figuur 1 en 2). Sub-Saharaans Afrika en Zuid-Azië zijn de regio's met zowel de hoogste moedersterfte als hoogste sterfte onder pas- en doodgeborenen ver boven de VN-doelstellingswaarden. Maar ook in Oost-Azië/Oceanië en Latijns-Amerika/Caraïben is de moedersterfte hoger dan de doelstelling. Verschillen

Figuur 1. Moedersterfte per regio, 2021

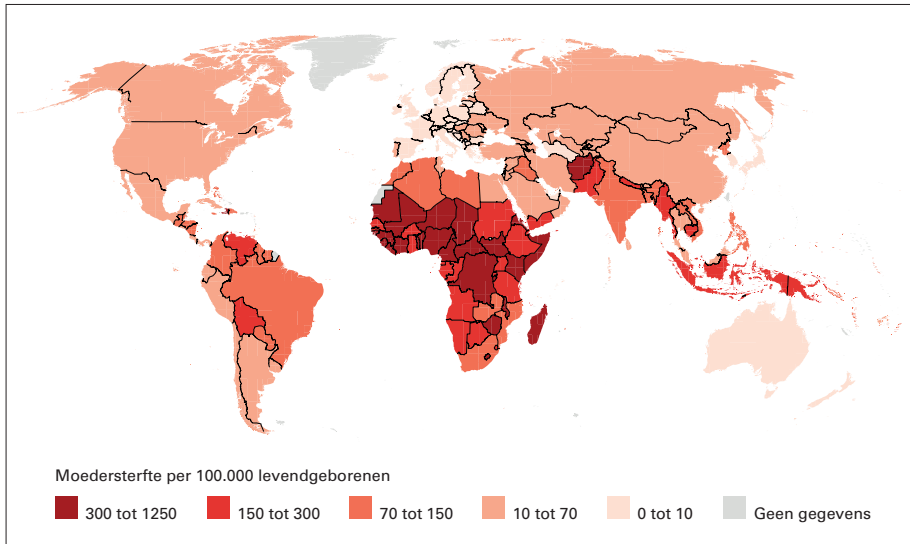
Noot: Moedersterfte = aantal sterfgevallen van vrouwen door zwangerschapsgerelateerde oorzaken per 100.000 levendgeborenen. Bron: WHO en UNICEF (2023).

Figuur 2. Neonatale sterfte en doodgeboorte per regio, 2021

Noot: Neonatale sterfte = aantal sterfgevallen van baby's tijdens de eerste 28 dagen van het leven per 1.000 levendgeborenen; doodgeboortecijfer = het aantal baby's dat zonder teken van leven wordt geboren na 28 weken of meer zwangerschap per 1.000 levend- en doodgeborenen. Bron: WHO en UNICEF (2023).

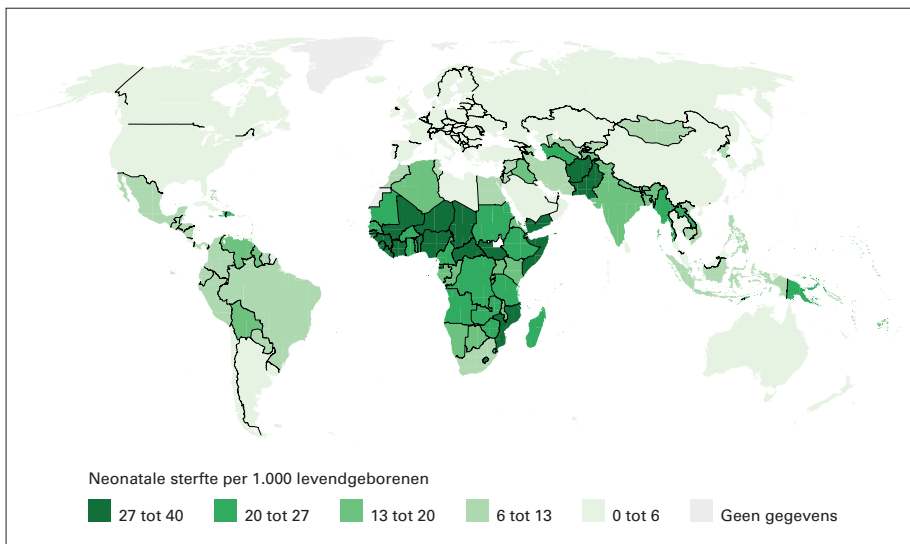
Figuur 3. Moedersterfte per land, 2021

Noot: Moedersterfte = aantal sterfgevallen van vrouwen door zwangerschapsgerelateerde oorzaken per 100.000 levendgeborenen.

Bron: WHO en UNICEF (2023).

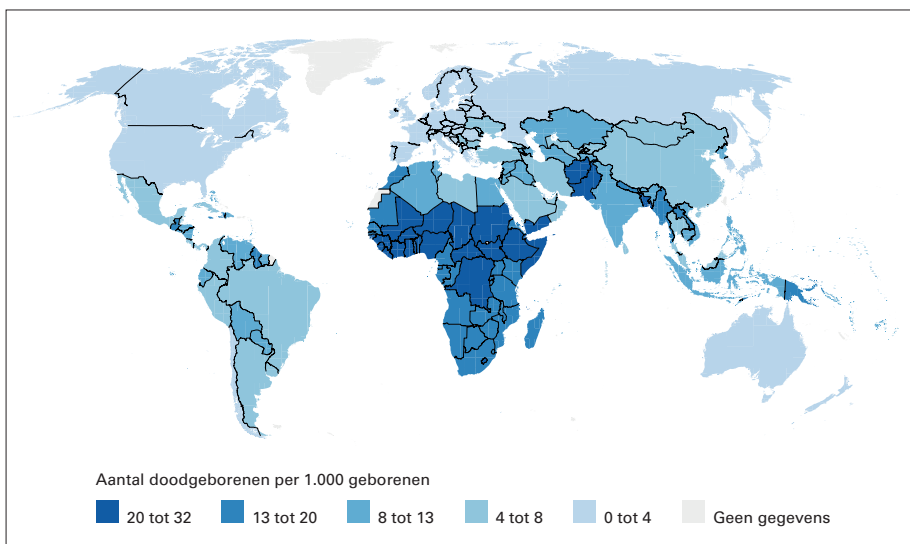
Figuur 4. Neonatale sterfte per land, 2021

Noot: Neonatale sterfte = aantal sterfgevallen van baby's tijdens de eerste 28 dagen van het leven per 1.000 levendgeborenen.

Bron: WHO en UNICEF (2023).

Figuur 5. Doodgeboorte per land, 2021

Noot: doodgeboortecijfer = het aantal baby's dat zonder teken van leven wordt geboren na 28 weken of meer zwangerschap per 1.000 levend- en doodgeborenen.

Bron: WHO en UNICEF (2023).

tussen landen zijn nog veel groter (zie figuur 3 tot en met 5). De hoogste moedersterfte zien we in Zuid-Soedan, Tsjad en Nigeria (meer dan 1000 per 100.000); de hoogste neonatale sterfte in opnieuw Zuid-Soedan en daarnaast in Pakistan, Somalië en Lesotho (meer dan 35 per 1000); en de hoogste doodgeboortecijfers in Pakistan en Guinee-Bissau (meer dan 30 per 1000).

Te voorkomen of te behandelen

Veel van de sterfte en complicaties rond zwangerschap en geboorte was te voorkomen of te behandelen geweest als er voldoende en de juiste zorg beschikbaar was geweest. De COVID-19-pandemie, toenemende armoede en verergerende humanitaire crises hebben de afgelopen jaren echter de druk op de toch al overbelaste gezondheidszorg in veel kwetsbare landen vergroot. Sinds 2018 zijn bijvoorbeeld in driekwart van alle door conflicten getroffen landen en landen in Sub-Saharaans Afrika de financiële middelen voor de gezondheid van moeders en pasgeborenen afgenomen. Terwijl vroeggeboorte nu wereldwijd de belangrijkste oorzaak is van alle sterfgevallen onder kinderen, zijn er in minder dan een derde van alle landen voldoende zorgfaciliteiten om kleine en zieke pasgeborene baby's te behandelen. In tweederde van de noodbevallingscentra in Sub-Saharaans Afrika ontbreken bovendien essentiële middelen, zoals medicijnen en medische benodigdheden, water, elektriciteit of personeel voor 24-uurszorg. In de zwaarst getroffen landen ondergaat daarnaast minder dan 60 procent van de vrouwen minimaal vier van de door de WHO aanbevolen acht prenatale controles.

Er is dus een blijvende urgentie om te investeren in de verbetering van de gezondheidszorg voor moeders en pasgeborenen, want op basis van de huidige trends zullen volgens het WHO-rapport meer dan zestig landen de VN-doelstellingen voor het terugdringen van sterfte rond geboorte in 2030 niet halen.

Peter Ekamper, NIDI-KNAW/Rijksuniversiteit Groningen, e-mail: ekamper@nidi.nl

LITERATUUR:

- WHO (2023), *Improving maternal and newborn health and survival and reducing stillbirth: Progress report 2023*. Geneva: World Health Organization.
- UNICEF (2023), *The state of the world's children 2023: for every child, vaccination*. Florence: UNICEF Innocenti – Global Office of Research and Foresight.

Willen vrouwen nog wel een kind op deze wereld zetten?

XIAO XU, GERT STULP, ANTAL VAN DEN BOSCH & ANNE GAUTHIER

Als je mensen vraagt naar hun wens om kinderen te krijgen, benoemen zij soms hun ontevredenheid met de toestand in de wereld. Onderwerpen als klimaatverandering, maar ook sociale media en terrorisme komen ter sprake. In hoeverre hebben Nederlandse vrouwen het idee dat de wereld geen goede plek meer is om kinderen te krijgen?

Steeds meer mensen maken zich zorgen over klimaatverandering in Nederland. Deze zorgen komen ook tot uiting in hoe mensen denken over het krijgen van kinderen. Zo verscheen de term “baarschaamte” recentelijk in het publieke debat. Het woord verwijst naar gevoelens van twijfel over het krijgen van kinderen, ofwel omdat het onverantwoord is om een energie-behoevend, CO₂-producerend kind op deze wereld te zetten, ofwel omdat het onverantwoord is om datzelfde kind te laten opgroeien in een door klimaatverandering onzekere toekomstige wereld. Voor sommige mensen heeft dat gevoel grote gevolgen, zoals sterilisatie of abortus. In de Verenigde Staten is zelfs geopperd dat de grote ontevredenheid van jongere generaties over de toestand in de wereld ons naar “Een wereld zonder kinderen” zal leiden. Welke rol speelt de toestand in de wereld in de kinderwens van Nederlanders?

In 2021 werd via het LISS-panel aan een steekproef van 423 Nederlandse vrouwen tussen de 21 en 44 jaar gevraagd aan te geven wat hen zeker of onzeker maakt over het krijgen van kinderen in de toekomst. De vraag was open gesteld, dus vrouwen konden zelf een eigen antwoord formuleren. Met behulp van innovatieve kunstmatige intelligentie (AI) technieken hebben wij de antwoorden die de respondenten gaven samengevat in verschillende thema's. Voor elke vrouw werd het meest prominente thema waarover ze in haar antwoorden sprak bepaald.

Vijf procent van de ondervraagde vrouwen noemde ontevredenheid over de (toekomstige) toestand in de wereld als thema in de overweging om wel of geen kinderen te krijgen. Slechts drie vrouwen, 0,7% van de steekproef, noemden expliciet klimaatverandering als reden om onzeker te zijn over het krijgen van kinderen. Deze vrouwen hadden over het geheel genomen een meer ontevreden of pessimistische kijk op de wereld: naast klimaatverandering uitten zij ook nog andere zorgen, zoals over terrorisme, smartphonegebruik en natuurrampen. Ondanks het geringe aantal vrouwen dat dergelijke zorgen uitte, kunnen deze zorgen wel een sterke invloed hebben op hun uiteindelijke kindertal. Het grootste deel van de ondervraagde vrouwen (46%) noemde echter de levensfase waarin ze zich bevonden als het belangrijkste thema in de overweging om wel of geen kinderen te krijgen. Bijna een kwart (24%) zag gezondheids- en zwangerschapsgerelateerde zorgen als belangrijkste overweging. Daarnaast

noemde ongeveer zeven procent hun liefde voor kinderen. Ongeveer vijf procent gaf aan dat zij geen concrete plannen hadden of dat kinderen “niet gepland kunnen worden”. De resterende 13 procent noemde diverse andere thema's.

Dat de wereld geen goede plek is om kinderen te krijgen lijkt als opvatting dus niet breed gedragen te worden onder Nederlandse vrouwen. En voor zover vrouwen zich bij hun overwegingen om wel of geen kinderen te krijgen wel zorgen maken over de toestand in de wereld, speelt klimaatverandering daarin nauwelijks een rol.

Xiao Xu, NIDI-KNAW/Rijksuniversiteit Groningen, e-mail: xu@nidi.nl

Gert Stulp, Rijksuniversiteit Groningen, e-mail: g.stulp@rug.nl

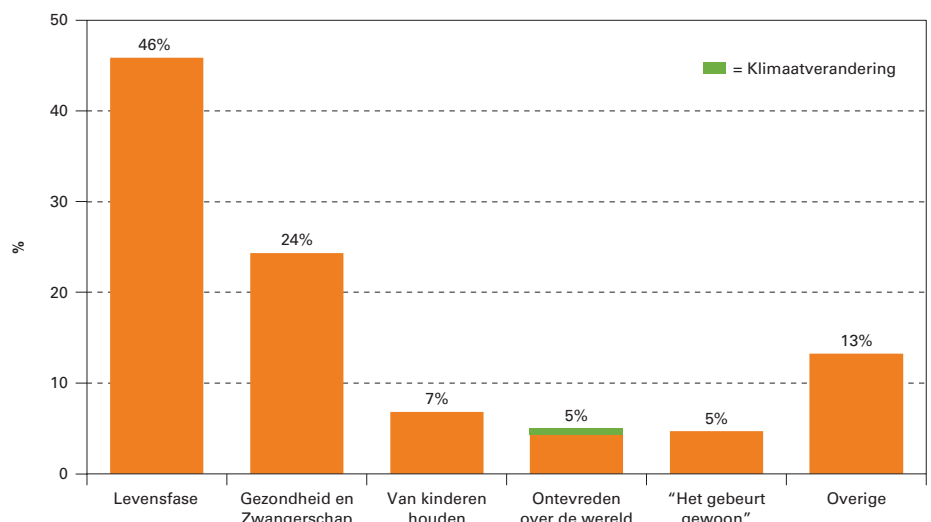
Antal van den Bosch, Universiteit Utrecht, e-mail: a.p.j.vandenbosch@uu.nl

Anne Gauthier, NIDI-KNAW/Rijksuniversiteit Groningen, e-mail: gauthier@nidi.nl

LITERATUUR:

- Xu, X., G. Stulp, A. van den Bosch en A. Gauthier (2022), Understanding narratives from demographic survey data: a comparative study with multiple neural topic models. In: *Proceedings of the Fifth Workshop on Natural Language Processing and Computational Social Science (NLP+ CSS)*, pp. 33-38.

Welke thema's maken Nederlandse vrouwen zeker of onzeker over het krijgen van kinderen in de toekomst?

Noot: Het betreft het per respondent meest prominente thema gebaseerd op de antwoorden op de open vraag “Kunt u ons meer vertellen over wat u (on)zeker maakt over het wel of niet krijgen van kinderen?” ; N = 423.

Bron: LISS-panel (2021).

Opleidingssegregatie in Nederland gedaald

De segregatie tussen mensen met verschillende opleidingsniveaus in Nederland is tussen 2009 en 2020 afgenomen. Dit was vooral onder laagopgeleiden het geval: hun netwerken bestonden relatief minder uit mensen met hetzelfde opleidingsniveau en meer uit mensen met een ander opleidingsniveau. Dit blijkt uit een recente netwerkanalyse van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Segregatie is een belangrijk maatschappelijk thema. Het beschrijft in hoeverre mensen gescheiden van elkaar leven. Sociale groepen zijn en waren er altijd: mensen die op elkaar lijken zoeken elkaar immers op. In dit artikel gaat het om de segregatie van mensen met verschillende opleidingsniveaus.

Voor dit onderzoek werden netwerken van familie, huisgenoten, klasgenoten, burens en collega's gebruikt om opleidingssegregatie van 25- tot 55-jarigen in kaart te brengen. Er is sprake van opleidingssegregatie als mensen met eenzelfde opleidingsniveau binnen deze netwerken clusteren. Dat komt bijvoorbeeld doordat ze in dezelfde buurt wonen, omdat familieleden vaak hetzelfde opleidingsniveau hebben, of doordat mensen op de werkplek collega's hebben met eenzelfde opleidingsniveau.

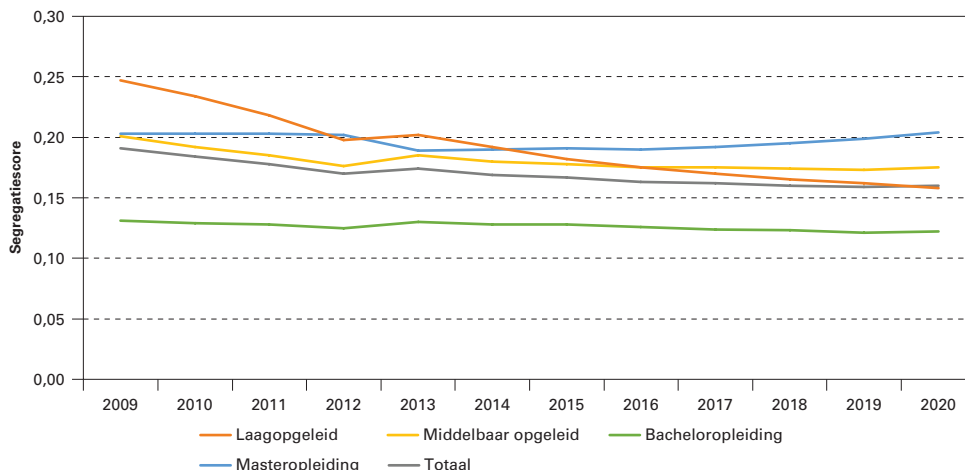
In de literatuur zijn ook andere redenen beschreven waarom mensen met bepaalde opleidingsniveaus zich in netwerken met vergelijkbare opleidingsniveaus bevinden. Veel mensen hebben een voorkeur voor anderen die op hen lijken. Dit zie je veel bij partners die vaak hetzelfde opleidingsniveau hebben. Uit veel onderzoeken blijkt tevens dat ouders (vooral die uit hogere sociale klassen) vaak een voorkeur hebben voor scholen met kinderen met een vergelijkbare achtergrond. Ook de keuze voor een woonlocatie kan met dergelijke voorkeuren te maken hebben. Daarnaast spelen ook sociaal-economische factoren een rol. Zo lijkt de sociaal-economische positie van burens vaak op elkaar omdat ze veelal in hetzelfde type

woning wonen. En zoals gezegd, collega's hebben vaak vergelijkbare banen met vergelijkbare opleidingseisen.

Welke mensen je tegenkomt, is onder meer afhankelijk van de omvang van de verschillende opleidingsgroepen. Als er in een bepaald gebied bijvoorbeeld 10 procent hoogopgeleiden en 40 procent middelbaar opgeleiden zijn, dan is puur statistisch te verwachten dat iedereen gemiddeld 10 procent hoogopgeleiden en 40 procent middelbaar opgeleiden in zijn/haar netwerk heeft. Segregatie meet juist in hoeverre mensen méér of minder gescheiden van elkaar leven dan op grond van een dergelijke statistische verdeling verwacht mag worden. Daarom is in de segregatiescore gecorrigeerd voor de grootte van de opleidingsgroepen binnen het gebied (met een straal van 30 km).

Vooraf de segregatie van laagopgeleiden is tussen 2009 en 2020 relatief sterk afgenomen. Een lage opleiding betekent dat iemand geen diploma heeft behaald op mbo2-, havo- of vwo-niveau, oftewel geen startkwalificatie heeft. In 2009 leefden laagopgeleiden meer gesegregeerd dan alle andere opleidingsgroepen. In 2020 was dat niet meer het geval en was de segregatie bij laagopgeleiden juist lager dan bij mensen met een (hbo- of universitaire) masteropleiding of een middelbare opleiding. De populatie van 25- tot 55-jarigen bestaat in 2020 voor een deel uit andere personen dan in 2009. Daarom is het op basis van deze cijfers niet te zeggen of

Opleidingssegregatie in Nederland, 2009-2020

Noot: een segregatiescore van 0 betekent niet gesegregeerd en een segregatiescore van 1 betekent maximaal gesegregeerd.

Bron: CBS.

DEMOS verschijnt 10 x per jaar en wil de kennis en meningsvorming over bevolkingsvraagstukken bevorderen.

Een abonnement op DEMOS is gratis. U kunt uw aanvraag indienen via: demos@nidi.nl of via onze site: nidi.nl/nl/demos/

Bij gehele of gedeeltelijke overname van artikelen dient men een volledige bronvermelding te gebruiken. Graag ontvangt de redactie een bewijsexemplaar. De personen op de foto's komen niet in de tekst voor en hebben geen relatie met hetgeen in de tekst wordt beschreven.

Het NIDI is een instituut van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW) en is geaffilieerd met de Rijksuniversiteit Groningen. Het NIDI houdt zich bezig met onderzoek naar bevolkingsvraagstukken.

colofon

DEMOS	is een uitgave van het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI).
Redactie	Harry van Dalen, hoofdredacteur Peter Ekamper, (web)redacteur Nico van Nimwegen, redacteur Lin Rouvroye, redacteur Juil Spaan, redacteur
Adres	NIDI/DEMOS Postbus 11650 2502 AR 's-Gravenhage
Telefoon	(070) 356 52 00
E-mail	demos@nidi.nl
Internet	https://nidi.nl/demos
Abonnementen	gratis
Druk	Koninklijke Van der Most
Opmaak	www.up-score.nl

de verschuiving in segregatie komt doordat individuele laagopgeleide personen over de tijd daadwerkelijk meer gemengd zijn gaan leven, of doordat de cijfers over gedeeltelijk andere personen gaan.

Sterke segregatie in een maatschappij wordt gewoonlijk als ongunstig gezien: het kan 'sociale bubbels' bevorderen, maatschappelijke polarisatie versterken en sociale mobiliteit tegenwerken. Vaak wordt gesteld dat segregatie in de huidige maatschappij is toegenomen. Als we naar het opleidingsniveau kijken, blijkt dat echter niet uit deze cijfers.

Marjolijn Das, Centraal Bureau voor de Statistiek en Leiden-Delft-Erasmus Centre for BOLD Cities/Erasmus Universiteit, e-mail: m.das@cbs.nl

Marieke de Vries, Centraal Bureau voor de Statistiek, e-mail: mm.devries@cbs.nl

Lucille Mattijssen, Centraal Bureau voor de Statistiek

LITERATUUR:

- CBS - Dashboard Opleidingssegregatie [https://dashboards.cbs.nl/v4/opl_segreatie/]
- CBS (2023), Opleidingssegregatie in Nederland gedaald. CBS-nieuwsbericht 13-4-2023.